

Dealurile de Vest reprezintă o fâșie discontinuă de relief colinar care face racordul între Carpații Occidentali și Câmpia de Vest (Câmpia Tisei).

De la sud (valea Nerei) la nord (valea Someșului) Dealurile de Vest se desfășoară pe o lungime de 350 km, având cea mai mare extensiune (60 km) în Dealurile Lipovei (între Mureș și Bega) iar pe alocuri dispar chiar în întregime (între Crișul Alb și Mureș).

Geologie

Din punct de vedere structural în alcătuirea Dealurilor de Vest se pot distinge:

1. Un fundament cristalin (precambrian-paleozoic)
2. O suprastructură groasă

Fundamentul este reprezentat de blocuri, cu dimensiuni diferite, situate la adâncimi care cresc de la contactul cu muntele spre vest. În câteva locuri sunt însă și blocuri ridicate ce dau măguri sau creste cristaline la zi.

Sedimentarul ce-l acoperă apare sub două forme. Unul vechi (prelaramic) care este ușor cutat și discontinu și altul neogen cu grosime mare și în structură frecvent ușor monoclinală. Importante sunt ciclurile de sedimentare din Badenian (acumulări de depozite grosiere, calcare, tufuri), Sarmățian (marne, argile, tufuri), Pliocen (faciesuri piemontane cu pietrișuri, nisipuri, argile) ca și erupțiile vulcanice miocene de care sunt legate unele blocuri de andezite, dacite etc.

Regiunea Dealurilor de Vest a devenit uscat în a doua parte a Pliocenului, fiind apoi antrenată de mișcarea de ridicare caracteristică întregului lanț carpatic. Mișcarea de ridicare a determinat intensificarea proceselor de eroziune care au fragmentat și transformat această unitatea într-o treaptă deluroasă situată între munte și câmpie.

Relief

Contactul cu masivele montane carpatice este bine conturat înregistrându-se diferențe altitudinale care pe alocuri depășesc câteva sute de metri, în timp ce trecerea spre Câmpia de Vest este de cele mai multe ori greu de remarcat. Dealurile de Vest sunt formate din culmi netede sau slab ondulate și văi largi (de 5 – 20 km) cu aspectul unor golfuri ale câmpiei, ceea ce dă impresia discontinuității lor.

Altitudinea medie a Dealurilor de Vest este de 400 m, oscilând între 500 – 600 m altitudine la contactul cu munții și între 150 – 250 m la trecerea spre câmpie.

Clima

Poziția geografică (în sectorul de influență oceanică) determină un climat mai umed, de tranziție între munți și câmpie.

Desfășurarea latitudinală (pe 3° latitudine) se reflectă în diferențe ale radiației solare primite de suprafața activă (112 kcal/cm²/an în nord și 116 kcal/cm²/an în sud), având consecințe directe asupra regimului termic (media anuală este de 9,6 °C în nord și 11 °C în sud). Tot din acest motiv iernile sunt mai blânde (media în luna ianuarie este de -3

°

C în N și -1

°

C în S; numărul zilelor cu îngheț scade de la 95 de zile în nord la 85 de zile cu îngheț în sud, dar crește la peste 100 de zile cu îngheț în depresiuni datorită apariției fenomenului de inversiune termică). Precipitații mai ridicate decât în zona de câmpie, ajungând la 700 mm/an, iar la contactul cu muntele, cantitatea de precipitații înregistrată anual este de 800 – 900 mm (explicația: masele de aer umed oceanic sunt obligate la o mișcare ascendentă spre vestică a Carpaților Occidentali lăsând precipitații bogate). Precipitațiile maxime se înregistrează în lunile iunie – iulie, iar la sud de Mureș se întregistrează un al doilea maxim, de toamnă – iarnă, în intervalul octombrie – ianuarie. Spre deosebire de celelalte regiuni ale României în acest sector ploile cu caracter torențial sunt mult mai reduse. Iernile nu sunt prea aspre iar stratul de zăpadă persistă între 50 și 70 de zile pe an.

Vegetația, fauna și solurile

În conformitate cu aceste condiții climatice, Dealurile de Vest se desfășoară integral la nivelul pădurii de foioase. Pe cea mai mare parte a Dealurilor de Vest (până la 350 m altitudine) domină pădurile de stejar pedunculat cu cer, gârniță, ulm, frasin, tei și numeroși arbuști; între 305 – 600 m altitudine se desfășoară pădurile de gorun, fag, carpen, castanul brun. Pe locurile unde pădurea a fost defrișată și nu s-au introdus culturi, au apărut pajiști secundare cu vegetație destul de bogată. În Banat, unde influențele submediteraneene sunt mai pregnante, apar elemente termofile precum: cărpinița (*Carpinus orientalis*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*), stejarul pufos (*Quercus pubescens*) și arbuști cum ar fi ghimpele (*Ruscus aculeatus*) și liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*).

Fauna este specifică pădurilor de foioase: mistrețul, căpriorul, iepurele, viezurele, lupul, vulpea, pisica sălbatică, veverița.

Condițiile de relief, climă, rocă au favorizat formarea unor tipuri specifice de sol: argiluvisolurile sau luvisoluri după S.R.T.S 2003 (pe dealurile joase), cambisolurile (Dealurile Sivaniei), vertisolurile sau vertosoluri după S.R.T.S. 2003 (bazinul Crișurilor), erodosolurile (pe versanții afectați de eroziune și alunecări de teren).

Hidrografia

Principalele cursuri de apă își au sorginea în Carpați și traversează Dealurile de Vest păstrând în general direcția de scurgere de la est la vest spre colectorii: Tisa și Dunăre. Dinspre nord spre sud se succed următoarele cursuri de apă: Someșul (cu afluenții săi Lăpuș și Crasna), Barcăul, Crișul Repede, Crișul Negru, Crișul Alb (cu afluenții Dezna și Cigherul), Mureș, Bega, Timiș (cu afluenții Bistra, Pogăniș și Bârzava).

Rețeaua hidrografică autohtonă se caracterizează printr-o scurgere semipermanentă și

intermitentă (Eriul - afluent al Barcăului, Peta – afluent al Crișului Repede, Beregsăul – afluent al Begăi).

Lacurile naturale sunt puține în schimb au fost amenajate lacuri de baraj în scopul combaterii inundațiilor, alimentării cu apă a localităților: lacul Crasna, în bazinul superior al râului omonim, lacul Tăuș pe râul Cigher, lacul Pișchia pe râul Beregsău.

De asemenea, regiunea Dealurilor de Vest se remarcă și prin prezența apelor termale adesea folosite în scop curativ (cum sunt cele de la Băile Felix).

Populația și așezările

Descoperirile arheologice plasează prezența omului în această zonă încă din Paleoliticul Superior.

În perioada geto-dacă se dezvoltă și aici așezări apropiate de nivelul urban, ca Tibiscum (astăzi Jupa) și Berzobis (astăzi Berzovia) așezări preluate și amenajate ulterior de romani care au amenajat și o rețea de drumuri menită să asigure legătura Daciei Romane cu exteriorul. De-a lungul timpului regiunea Dealurilor de Vest s-a aflat sub dominație maghiară, otomană (după ocuparea celei mai mari părți a Ungariei de către turci – începutul sec. XVI), austriacă.

În prezent populația dominantă este cea de etnie română (cca 85%). Așezările ungurești mai numeroase sunt localizate în Dealurile Someșene (pe văile Barcăului și Crasnei).

Densitatea medie a populației este relativ redusă (50 - 75 loc/km²). Valorile relativ reduse ale densității sunt consecința migrației spre centrele urbane (unde densitatea populației poate atinge 500 loc/km² în Baia Mare, Zalău), natalității care se menține la valori reduse (12‰) și ratei mortalității care înregistrează valori ridicate din cauza fenomenului de îmbătrânire a populației.

Populația rurală este cea care predomină. Satele sunt numeroase și de dimensiuni relativ mici. Orașele sunt numeroase dar de dimensiuni mici (doar trei orașe au mai mult de 20.000 locuitori – Zalău, Caransebeș, Bocșa).

Așezările urbane deși sunt puține și dispersate constituie importante centre de polarizare demografică și economică.

Activități economice

În zonele rurale se practică agricultura (porumb, cartof, plante tehnice), pomicultura (în special măr și prun – areale reprezentative în Dealurile Lipovei, Dealurile Buziașului), viticultura (podgorii cunoscute sunt cele din vestul Dealurilor Lipovei, Dealurile Oradiei), creșterea animalelor (bovine, ovine, porcine, păsări). În funcție de capacitatea de producție s-au dezvoltat și centre de prelucrare precum: centre de prelucrare a fructelor la Șimleul Silvaniei, Șomcuta Mare; centre de prelucrare a produselor animaliere: Oradea, Șimleul Silvaniei; prelucrarea strugurilor în combinate de vinificație de la Oradea, Baratca, Pincota.

Activitățile industriale sunt reprezentate de: industria mecanică (Zalău – armături industriale, conductori electrici emailați), industria textilă (Zalău, Oradea, Marghita), industria chimică (Oradea), industria alimentară (Pincota, Oradea, Șimleul Silvaniei, Baia Mare, Marghita), prelucrarea lemnului (Oradea, Pincota, Șimleul Silvaniei), extracția rocilor de construcție (bazalt la Lucareț), materiale de construcții (Poiana Codrului, Pădurea Neagră).

Căi de comunicație

Rețeaua este destul de densă, cele mai importante artere urmărind culoare de vale ale râurilor Someș, Crișuri, Mureș, Timiș.

Din magistralele feroviare (1,2,3,4) sectoarele ce traversează Dealurile de Vest au fost construite în a doua jumătate a secolului trecut:

- Până la 1880: Timișoara – Lugoj – Orșova
  - Arad – Oradea
  - Oradea – Cluj Napoca

- 1846- 1856: Baziaș - Oravița (prima cale ferată)

- 1880 -1900: tronsonul Satu Mare – Baia Mare, precum și alte linii înguste care străbat Silvania și Banatul

- În perioada interbelică s-au realizat tronsoane de legătură, mai însemnată fiind Reșița – Caransebeș

- După 1960 s-au construit tronsoane de legătură cu bazinele de extracție minieră și cariere

Aproape paralel cu traseele căii ferate se desfășoară și magistralele rutiere:

- E81: Halmeu – Zalău – Cluj

- E60: Borș - Oradea pe Crișul Repede

- E79: Borș - Oradea pe Crișul Negru la Beiuș- spre Deva

- E68: Nădlac – Arad – pe Mureș spre Deva

- E70: Stara Moravița – Timișoara – pe Timiș - Caransebeș

Aceste magistrale rutiere se racordează cu numeroase drumuri de importanță națională, județeană și comunală.

Transportul aerian este deservit de aeroporturile de la Tăuși (Baia Mare) și Caransebeș.

Turism

Obiective naturale: defileele epigenetice ale Lăpușului, Crasnei, Barcăului, Someșului (la Jibou și Țicău), Crișului Negru, Crișului Alb, Mureșului (în aval de Zam); măgurile și crestele eruptive și cristaline care se impun în peisajul domol al dealurilor sedimentare; izvoarele termale (statiunile Boghiș, Tinca, Buziaș); pădurea de castan de la Baia Mare.

Monumente istorice și de artă: așezările daco- romane (Porolissum), ruinele cetății Chioarului (sec. XIII), ruinele cetății de la Baia Mare (sec. XV), urme ale castrelor romane de la Sălaj și nord de Caransebeș (Tibiscum și Căvăran).

Subunitățile Dealurilor de Vest

Pe baza principalelor trăsături ale peisajului geografic se disting trei subunități:

1. Dealurile Someșene (cuprinse între Carpații Orientali, în NE, și valea Barcăului, în SV)
2. Dealurile Crișene (situate între valea Barcăului, în nord, și versantul nord-vestic al munților Zarandului, în sud)
3. Dealurile Bănățene (la sud de Mureș)